



KLEMEN TERÉZIA

A REALIZMUS IRODALMÁNAK FELDOLGOZÁSA

A XIX. század Nyugat-Európában a kapitalizmus virágkora, míg a középkelet-európai országokban a polgári átalakulás csak a század közepére tehető. A század utolsó harmada már az ún. imperializmus kora, ebben az időszakban többféle stílusiránnyal találkozhatunk.

A XIX. század első negyedében a romantika mellett kialakult egy másik stílusirányzat is, a realizmus. Az 1830-as évektől kezdve olyan regények és novellák jelentek meg, melyek a romantika művészetével szembeállíthatók. A leglényegesebb eltérés a romantika és realizmus között – talán – az időkezelésben mutatkozik meg. A romantikus írók kedvelt témája a múlt, a történelem, annak nagy korszakai és alakjai. A realista író érdeklődésének középpontjában saját kora, a közelmúlt és a jelen áll. Ez az egyidejűség azt jelenti, hogy az alkotó és befogadó ugyanannak a világnak, valóságnak a részese, mint a műalkotások alakjai, szereplői.

Igen fontos eleme a realista alkotásoknak a társadalom ábrázolása. A fő- és mellékszereplők a társadalmi rétegek jellegzetes képviselői (a pénzember, a karrierista, a kispolgár, a kisember, a bűnöző, az elszegényedett, lecsúszott arisztokrata stb.): társadalmi típusok. A társadalom, a társadalmi állapotok és körülmények meghatározzák a szereplők viselkedését, tetteit,

gondolkodását, lehetőségeit, döntéseit. Ez típusokat hoz létre, a típus általános tulajdonságokat hordoz és a társadalom egy-egy csoportját képviseli.

A realizmus uralkodó műneme az epika, műfaja a regény, a novella, az elbeszélés.

MÓDSZERTANI JAVASLATOK A TÉMA FELDOLGOZÁSÁRA

- Ha rajzzal kellene ábrázolni a regényt és az elbeszélést, akkor az előző egy folyó, míg az utóbbi – elbeszélés – egy tiszta vízű tó képében jeleníthető meg. Magyarazzák meg a diákok, hogy miért!
- Az ókortól kezdve ismerjük a regény műfaját. A diákok eddigi ismereteik alapján gyűjtsenek regénycímeket az előző korokból, és rendezzék azt táblázatba a megfelelő századhoz!
- A realizmus szó valóságot jelent, és Gustave Courbet (1819–1877) francia festő 1855-ös párizsi bódéba kényszerült kiállításának címét viselte. A kiállítás legismertebb darabja a *Kötörők* c. festmény. Az internet segítségével keressék meg a képet, és írjanak öt mondatos jellemzést a műről!
- Készítsenek ppt-t a leghíresebb realista festőkről, s mutassák be az osztályban e stílus legjelentősebb képviselőit!

- Honoré de Balzacot a „Francia regény Shakespeare-jének” szokták nevezni. Miután megismerték a diákok Balzac írói munkásságát, magyarázzák meg, miért fűződik nevéhez ez a mondás!

- Balzac legismertebb műveinek egyike a *Goriot apó* c. regény. A műnek két főszereplője van. Mit gondolnak, miért csak az egyiket tette meg az író címszereplőnek és miért pont őt?

- Ha olvasták a regényt, könnyen elhelyezhetik a Vauquer panzió lakóit a házban. Kössák össze őket azzal a színtel, ahol laknak! Mit állapítottak meg, mi alapján foglalják el a helyüket?

- Gondolják végig a diákok, mi mindent szeretnének elérni az életben! Hogyan készülének fel rá, milyen eszközöket választanának a céljaik eléréséhez? Mi az, amit semmiképpen nem tennének meg? Készítsenek vázlatot! Ha átgondolták a dolgot és vázlatot is készítettek, írjanak a vázlatuk alapján egy legalább 15 mondatos fogalmazást!

- Az orosz kritikai realizmus megteremtője Nyikolaj Vasziljevics Gogol. A csinovnyik-novellák között a leghíresebb a *Köpönyeg* c. elbeszélése. Kiket neveznek csinovnyikoknak?

- A diákok szerint miért volt fontos Akakij Akakijevics számára a készülő köpönyege? Pusztán a hideg miatt? Indokolják a válaszukat!

- Olvassák el Gogol *Az orr* című novelláját! Hogyan fejeznék be az elbeszélést onnantól kezdve, hogy egy rendőrtiszt visszahozta Kovaljov orrát? Írják meg minél fordulatosabban és szívesebben a történet egy másik lehetséges folytatását!
- Használják a képzelőerejüket! Képzeljék el, hogy egy reggel arra ébrednek, hogy az orruk helyén csak egy lapos folt éktelenkedik. Mit éreznének és mit tennének ezek után? A saját életükből kiindulva írjanak egy 10–15 mondatos fogalmazást!
- „Mindannyian Gogol köpönyegéből bújtunk elő.” Értelmezzék ezt a Dosztojevszkijnek tulajdonított mondatot!
- Dovsztojevszkij talán legközismertebb regénye a *Bűn és bűnhődés*. Értelmezzék a címet és gondolkodjanak el afelett, hogy milyen büntetések-bűnhődések érhetik az embert!
- A Dovsztojevszkij-regény krimiszírién izgalmas. Mi emlékezteti és mi különbözteti meg a művet a bűnügyi regényektől?
- Érveljenek mellette vagy ellene, hogy a *Bűn és bűnhődés* miért polifonikus regény!
- Arany János a magyar irodalom meghatározó személyisége. Az általános iskolai tanulmányaik alapján szakaszonként mutassák be Arany életét és pályáját!
- Jóslás *A walesi bárdok* olvasása kapcsán. Az osztály versszakról verszakra halad a ballada olvasásával. A cím után, majd minden versszak végén meg kell jósolniuk a tanulóknak, hogy hogyan folytatódik a mű. Mi fog történni az egyes szereplőkkel? A jóslást követően mindig értékeljük ki, ki állt legközelebb Arany megoldásához.
- Hallgassák meg a diákok az interneten *A walesi bárdok* Red Bull Pilvaker-féle átdolgozását, majd vessék össze az eredeti szöveggel! Mik az alapvető különbségek? Mik az alapvető hasonlóságok? Mi az, ami egyik szövegből sem derül ki? Gyűjtsenek össze minél több érvet mindkét szöveg iskolában való alkalmazása, a nyelvhasználat választása mellett és ellen!
- Az *Ágnes asszony* című balladához írjanak egy párbeszédet a következő nyelvhasználati szintérhez igazítva (csoportmunkában is megvalósítható): a) otthon b) templom c) focimeccs d) kocsmá/szórakozóhely e) Facebook-chat.
- Meséljék el kizárólag emitkonokkal az adott ballada cselekményét!
- Írjanak védőbeszédet vagy vádbeszédet az asszony ártatlanságáról/bűnösségéről!
- Készítsenek riportot/helyszíni tudósítást a *Hidavatás* c. ballada kapcsán! Kérdezzék meg az építkezés menetéről a mérnököt, a szemtanúkat, a beruházót, a munkásokat! Írják meg a riport menetét és a szöveget, majd rögzítsék telefonnal!
- Készítsenek dokumentumfilmet a ballada történetéből! Elsőként beszéljék meg, hogy mi kerül bele a filmbe, majd a forgatáshoz szükséges kellékeket, helyszíneket, szereplőket tisztázzák! Ha ez megtörtént, írják meg a forgatás menetét, illetve a filmben elhangzó szövegeket!
- Arany János *Toldi*-trilógiájának első részét már általános iskolásként megismerték a diákok. Írjanak egy tudósítást Toldi Miklós későbbi pályafutásáról!
- A *Toldi estéje* erkölcsi, művelődési kérdéseket vet fel. Arany azt kutatja: milyen legyen a nemzeti magatartás a haladást jelentő idegen kultúrával szemben. Fejtsék ki véleményüket arról, hogy külső vagy belső ösztönzéssel történjen a magyarság fejlődése!
- Az öreg Toldi az olasz bajnokkal másképp bánik el, mint a fiatal Toldi a cseh vitézzel. Fejtsék ki, vajon miért és mi a különbség a két magatartásmód között!
- Két szereplő, kétféle álláspontja ütközik össze a *Toldi estéjében*. A diákok szerint melyik képviseli a költő nézetét? (Jánk, 2019, 161–182)

FORRÁSOK:

- Jánk István (2019): *Arany János balladáinak alkalmazási lehetőségei magyarórán: a szövegértéstől a nyelvi változatosság tanításáig*. In: *Képzés és Gyakorlat*, 17. évf., 3–4. sz., 161–182., url: http://real.mtak.hu/104879/1/14-Jank_Istvan-article-2019-3-4.pdf
- *Történelem 10.*, url: https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_10/lecke_01_002

